

Туровська Г.І., к.т.н., доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності; Костюкова Т.А., заступник завідувача навчально-методичного відділу (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ВИМОГ

Розкрито особливості входження української вищої освіти в Європейський простір та розглянуто питання про значимість одного з ключових елементів ECTS – інформаційного пакета, – в освітньому процесі та його впровадження в Національному університеті водного господарства та природокористування.

Ключові слова: освіта, вища школа, Болонська система, Європейський простір, освітня діяльність, модернізація, ЄКТС, інформаційний пакет.

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життя та діяльності людини. Не стала винятком і освіта, особливо вища школа, яка є системою, що постійно розвивається. Кожне нове століття – досягнення науки та суспільної практики, – формує щодо неї низку вимог, відповідь на які викристалізуються в її головних напрямках розвитку, які послідовно змінюються протягом років, десятиріч, століть. Цей процес, зрозуміло, не може відбуватися самовільно. Його основою є [1]: прогностично-аналітичні напрацювання вчених і педагогічних працівників, діячів науки та культури, державотворців, політиків і студентів.

Інтеграція вітчизняної освіти в Європейський простір стала рушійною силою реформування вищої освіти, що зумовило необхідність запровадження низки системних та структурних змін, пов'язаних з ухваленням нового Закону України «Про вищу освіту» [2]; процесами інтеграції в Європейський простір вищої освіти і досліджень; прийняттям Національної рамки кваліфікацій [3], яка побудована на ідеї ступеневої освіти і базується на результатах навчання, національних реєстрах кваліфікацій, ЄКТС в якості єдиного вимірника навчального навантаження та акредитації; затвердженням

переліку галузей знань та спеціальностей [4], за якими буде здійснюватись підготовка здобувачів вищої освіти, перегляд змісту вищої освіти, забезпечення високої якості, запровадження сучасних технологій навчання з високим рівнем інформатизації навчального процесу та удосконалення професійної підготовки. Реалізація таких нововведень передбачає перехід на нові підходи, впровадження новітніх технологій, пошук системотвірного чинника, який забезпечив би цілісність усіх рівнів фахової підготовки та трудової діяльності, а також орієнтацію викладачів вищої школи на застосування методів, що сприятимуть розвитку творчих засад особистості на ґрунті її індивідуальних особливостей [5].

Метою нашої статті стало розкриття особливостей входження української вищої освіти в європейський простір та розгляд питання про значимість одного з ключових елементів ECTS – інформаційного пакета, – в освітньому процесі та його впровадження в Національному університеті водного господарства та природокористування.

Чітко визначивши орієнтир на входження в освітній простір Європи, Україна здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, дедалі наполегливіше працює над практичним приєднанням до Болонського процесу, мета якого створити привабливу і конкурентноспроможну європейську систему освіти. Якщо майбутнє України пов'язане з Європою та прогресом, то ми повинні впроваджувати його не тільки формальну, але й сутнісну сторону.

Суть реформування європейської вищої освіти полягає в тому, щоб зробити навчальний процес більш вмотивованим, безперервним, прозорим, гнучким, мобільним, щоб результати навчання студентів у різних країнах – учасницях процесу – були адекватними, а національні дипломи в межах європейського простору юридично взаємно визнаними.

Сьогодні Болонська система стає реальним фактором діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ) України. Не став винятком в цьому відношенні й провідний ВНЗ Рівненщини – Національний університет водного господарства та природокористування, – який впроваджує Болонську систему в навчальний процес. Свідченням цього є розробка необхідної документації, започаткування навчання за новою системою на молодших курсах, проведення спеціальних семінарів, на яких розглядалися особливості роботи викладача в нових умовах, розробка

і втілення в життя прогресивних навчальних методик, проведення новітніх досліджень, розробка відповідного методичного забезпечення, встановлення зв'язків із західноєвропейськими вищими навчальними закладами.

Як бачимо є певні досягнення, але є й суттєві проблеми, без усунення яких говорити про дієвість нової системи досить проблематично. Аналіз проблем, пов'язаних з переходом на нову систему освіти, свідчить, що вони виходять за межі регіону. Їхня суть полягає в тому що: впровадження нової системи потребує значного фінансового забезпечення, кардинального оновлення матеріально-технічної бази вузів, формування нової організаційної структури, спроможної проводити навчальний процес і забезпечити новітні наукові дослідження, створення і впровадження системи інформаційного забезпечення навчального процесу і наукових досліджень, покращання кадрової політики, оптимізації роботи викладача і навчання студента. Без вирішення цих завдань український прорив у освіті та науці неможливий.

Важливою складовою загального процесу європейської інтеграції України є входження української вищої освіти в європейський освітній і науковий простір на основі фундаментальних цінностей і принципів Болонського процесу [6].

У рамках Болонського процесу було сформульовано шість ключових позицій [6; 7]:

Введення двоциклового навчання (бакалавр, магістр). При цьому тривалість навчання на 1-му циклі має бути не менше 3-х і не більше 4-х років. Навчання впродовж другого циклу передбачає отримання ступеня магістра через 1-2 роки навчання після отримання 1-го ступеня і докторського ступеня за умови загальної тривалості навчання 7-8 років.

Запровадження європейської кредитної системи. Європейська кредитно-трансферна система (ECTS) передбачає облік трудомісткості навчальної роботи в кредитах.

Контроль якості освіти. Оцінка знань та вмінь ґрунтується на знаннях, уміннях і навичках, що отримали випускники, і які відповідають спільним освітнім стандартам. У подальшому передбачається організація акредитаційних агентств, незалежних від національних урядів і міжнародних організацій, та встановлення стандартів транснаціональної освіти.

Розширення мобільності студентів і науково-педагогічних працівників для взаємного збагачення європейським досвідом. Передбачається зміна національних законодавчих актів у сфері працевлаштування іноземців.

Забезпечення працевлаштування випускників. Одним із важливих положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат: знання і уміння випускників повинні бути застосовані і використані на користь всієї Європи. Для забезпечення визнання кваліфікації фахівців планується використання Додатку до диплому, який рекомендований ЮНЕСКО.

Забезпечення привабливості європейської системи освіти. Вважається, що введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти, кредитної системи накопичення, узгоджених кваліфікацій тощо сприятиме підвищенню інтересу європейців та інших громадян до вищої освіти.

Слід зазначити, що Болонський процес не передбачає створення повністю ідентичних систем освіти у різних країнах, він призначений лише для зміцнення взаємозв'язків та покращання взаєморозуміння між різними освітніми системами. Україна є активним учасником цих процесів.

Освіта в Україні має структуру європейського типу і включає такі освітні рівні [8]: дошкільна освіта; початкова загальна освіта; базова загальна середня освіта; повна загальна середня освіта; професійно-технічна освіта; вища освіта.

Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти [2]: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: 1) молодший бакалавр; 2) бакалавр; 3) магістр; 4) доктор філософії; 5) доктор наук.

Згідно із Законом України «Про освіту» громадяни України мають право на отримання освіти за різними формами: денною (очною),

вечірньою, заочною або екстернату. З розвитком інформаційних технологій успішно розвивається й удосконалюється дистанційна освіта, зокрема в заочно-дистанційному форматі.

Таким чином, структура вищої освіти України побудована відповідно до структури освіти розвинених країн світу, яка визначена ЮНЕСКО, ООН та іншими міжнародними організаціями. Зокрема, основним інструментом Європейського простору вищої освіти, що забезпечує прозорість навчання та навчальних курсів та сприяє підвищенню якості вищої освіти є *Європейська кредитно-трансферна система* (ECTS – з англ. European Credit Transfer System). Дана система створена для забезпечення єдиної міждержавної процедури виміру й порівняння між закладами освіти результатів навчання студентів, їхнього академічного визнання. Вона розроблена для забезпечення мобільності студентів, спрощує розуміння і порівняння навчальних програм та навчальних досягнень студентів як між вітчизняними, так і іноземними навчальними закладами.

Система ECTS заснована на оцінюванні всіх видів роботи студента, необхідних для досягнення цілей, зазначених у навчальній програмі: відвідування лекцій, підготовка і участь у семінарах і практичних заняттях, самостійна робота, складання екзаменів, проходження стажування, підготовка та захист магістерських робіт тощо.

ECTS була впроваджена у 1989 році в рамках програми Erasmus як засіб покращання визнання освіти для навчання за кордоном. Зовнішнє оцінювання ECTS продемонструвало потенціал системи і сьогодні ECTS розвивається у напрямку від обмеженої вузької експериментальної стадії до ширшого використання, як елементу європейського масштабу у вищій освіті. ECTS допомагає розробляти, описувати і запроваджувати навчальні програми, дозволяє інтегрувати різні типи навчання у перспективу навчання впродовж життя, і поліпшує мобільність студентів, полегшуючи процес визнання кваліфікацій та періодів навчання. ECTS може застосовуватись до усіх програм, незалежно від способу реалізації (аудиторне навчання, навчання на базі організації, дистанційне навчання) чи статусу студентів (студент денної/заочної форми навчання), і до всіх видів навчального контексту (формальний, неформальний та неофіційний).

ECTS є інструментом, що будує мости між навчальними закладами і розширює можливості вибору для студентів. Система сприяє полегшенню визнання навчальних досягнень студентів навчальними

зкладами через використання загальнозрозумілої системи оцінювання – кредитів та оцінок, а також забезпечує засоби інтерпретації національних систем вищої освіти.

Перш за все ECTS використовується студентами, викладачами і навчальними закладами, які хочуть зробити навчання за кордоном невід’ємною частиною освіти студента. За своєю суттю ECTS самостійно не регулює змісту, структури чи еквівалентності навчальних програм. Це питання якості, яке визначається і узгоджується самими вищими навчальними закладами при укладенні двосторонніх чи багатосторонніх угод про співпрацю. Система ж ECTS є інструментом для відображення умов навчання та зарахування дисциплін у партнерському навчальному закладі, дозволяє забезпечити прозорість і сприяє визнанню освіти.

Повне визнання освіти в рамках міжнародних програм означає, що період навчання за кордоном (включаючи екзамени чи інші форми оцінювання) відповідає порівнюваному періоду навчання в «рідному» університеті, хоча зміст погодженої програми навчання може відрізнятись.

Використання ECTS є добровільним і базується на взаємній довірі та переконанні щодо якості навчальної роботи освітніх закладів-партнерів. Кожен університет сам обирає своїх партнерів.

ECTS *базується* на трьох ключових елементах: *інформації* (щодо навчальних програм і здобутків студентів), *взаємній угоді* (між закладами-партнерами і студентом) і *використанні кредитів ECTS* (визначають навчальне навантаження для студентів). Ці три ключові елементи приводяться в дію через використання *трьох основних документів*:

Угода про навчання (навчальний контракт) – містить список дисциплін, які вивчатиме студент, узгоджений з відповідальним відділом навчального закладу, де студент проходитиме навчання. У разі виникнення потреби в переведенні кредиту Угода про навчання повинна узгоджуватися між студентом, старим і новим закладами перед від’їздом студента до нового закладу і оновлюватися у міру виникнення змін.

Академічна довідка (перелік оцінок з навчальних дисциплін) – відображає успішність студента за списком дисциплін, які він вивчав, отримані кредити, локальні оцінки (за національною традицією чи регламентом навчального закладу) і оцінки ECTS. У разі переведення

кредиту академічна довідка видається перед від'їздом студенту, що відбуває, його закладом освіти, а іншим закладом – студенту, що прибуває на навчання, в кінці його періоду навчання.

Інформаційний пакет – каталог дисциплін закладу освіти на двох мовах, національній та англійській (або тільки на англійській для програм, що викладаються на цій мові), який розміщується в Інтернеті та/або публікується в твердій копії.

Інформаційний пакет надає інформацію студентам і викладачам про навчальний заклад, інститути (факультети), організацію і структуру навчання та дисциплін. Такий ресурс допомагає абітурієнтам зробити вірний вибір при вступі до ВНЗ, а студентам дає уяву про майбутню професію та можливості самореалізації. Це документ, який є супутній навчальному процесу. Він повинен зробити програми навчання простими для розуміння та порівняння усіма студентами й співробітниками та забезпечити їх інформацією про вищий навчальний заклад.

У змісті інформаційного пакету не тільки опис програм навчання та їх курсових одиниць і модулів, у ньому дається уся інформація, необхідна студенту, щоб зрозуміти, які можливості він буде мати у процесі навчання. Інформаційний пакет важливий тим, що він забезпечує всю необхідну інформацію за основними та додатковими програмами навчання. Студенти повинні мати можливість ознайомитися з ним до того як розпочнуть навчатися.

Інформаційний пакет не є спеціальним довідником, призначеним тільки для мобільних студентів. Керівництво університету обирає формат документа та приймає рішення щодо змісту, розміщення на сторінці університету та у вигляді окремого видання. Матеріали повинні систематично оновлюватися, як мінімум раз в рік [9].

У своїх наукових висловлюваннях професор В.Н. Чистохвалов вважає, що ВНЗ, які перейшли на Європейську систему освіти, повинні включати в себе інформаційний пакет. Як приклад, більшість факультетів університету Гронінгена (Нідерланди) сьогодні представляє інформаційні пакети, які окрім загальних відомостей про університет, факультети, департаменти і програми навчання, містять і опис курсових модулів, які викладаються іноземною мовою. Аналогічна ситуація має місце і в інших вищих навчальних закладах

Голландії. У пакеті публікується коротка біографія керівників університету, його загальна характеристика, стратегічні цілі, історія його створення, перелік запропонованих програм навчання (в т. ч. вартість навчання), правила прийому на навчання і додаткова інформація для студентів, що містить навчально-методичне забезпечення.

На основі закордонного досвіду інформаційний пакет розроблено й для НУВГП. Інформаційний пакет нашого університету розміщено в Інтернеті [10] українською та англійською мовами та містить усі необхідні елементи відповідно до [11]. У змісті передбачено два розділи: інформація про університет і загальна інформація для студентів. Далі наведено розділи інформаційного пакету українською та англійською мовами та розкрито їх зміст:

Частина I. Інформація про університет

1. Назва та адреса
2. Академічний календар
3. Адміністрація університету
4. Загальний опис університету
5. Перелік навчальних програм, які пропонує університет
6. Загальні вимоги до зарахування
7. Загальні процедури реєстрації
8. Навчання іноземних студентів
9. Присвоєння кредитів ЄКТС (ECTS)
10. Інформація про консультативну допомогу студентам
11. Загальна практична інформація.

Частина II. Загальна інформація для студентів

1. Житло та харчування
2. Медичне забезпечення та можливості для студентів з особливими потребами
3. Страхування та фінансове забезпечення студентів
4. Відділ студентських справ
5. Умови для навчання
6. Міжнародні програми
7. Умови для занять спортом та дозвілля
8. Студентські організації.

The Information Package of the National University of Water and Environmental Engineering:

I. Information about the University

1. Name and Address
2. Academic Calendar
3. University Administration
4. General Description of the University
5. The List of Training Programs Offered by the University
6. General Requirements for Admission
7. General Procedures of Registration
8. Information for International Students
9. ECTS Credits
10. Information on Consulting for Students
11. General Practical Information

II. General Information for Students

1. Housing and Meals
2. Medical Support and Opportunities for Students with Special Needs
3. Insurance and Financial Support for Students
4. The Department of Students' Affairs
5. Conditions for Studies
6. International Programs
7. Conditions for Sports and Leisure
8. Student Organizations

Отже, розроблений інформаційний пакет дозволить студентам самостійно розібратися із запропонованою програмою ВНЗ, дасть можливість для самореалізації, допоможе здобувачам вищої освіти вийти на міжнародний рівень, підвищить мотивацію на навчання.

Реалізація даного проекту в освітньої практиці актуальна у зв'язку з переходом на державні освітні стандарти третього покоління, в яких задано розвиток загальнокультурних компетенцій студента.

Інформаційний пакет виступає тут свого роду забезпеченням цього процесу. Аналогічні розробки необхідно здійснювати для усіх напрямів підготовки нашого університету, підвищуючи при цьому рівень усього навчання.

Таким чином, модернізація вищої освіти відповідно до вимог Болонського процесу – це нова філософія освітньої діяльності, яка потребує нового інноваційного мислення, нових принципів організації навчального процесу, нових взаємовідносин між науково-педагогічними працівниками та студентами.

Вища освіта. – 2006. – № 1. – С. 5–6. **2.** Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2015 №1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/65715.html>. **3.** Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011>. **4.** Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695>. **5.** Туровська Г. І. Удосконалення навчального процесу у вищих навчальних закладах як умова підвищення якості освіти / Г. І. Туровська, Т. А. Костюкова // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – 2016. – Том 1 (69). – С. 376–384. **6.** Україна і Болонський процес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua>. **7.** Lemmens- Krug K. The Bologna Process – Higher education in Europe and the role of the European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/higher-education/bologna_en.htm. **8.** Про освіту: Закон України від від 23.05.1991 № 1060-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/page>. **9.** Чистохвалов В. Н. Реформирование высшего образования в Казахстане и Болонский процесс: информационные материалы для практических действий: ТОО «Фортресс», 2009. – 119 с. **10.** Інформаційний пакет НУВГП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://start.nuwm.edu.ua> **11.** Довідник користувача ЄКТС 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mdu.in.ua/Ucheb/dovidnik_koristuvacha_ekts.pdf

**Turovska H. I., Candidate of Engineering, Associate Professor,
Kostiukova T.A., Deputy head of educational-methodical Department
(National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)**

MODERNIZATION OF EDUCATIONAL ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN REQUIREMENTS

The peculiarities of the entry of Ukrainian higher education in the European space are disclosed and the importance of one of the key elements of the ECTS – information package – in the educational process and its implementation at the National University of Water and Environmental Engineering is considered.

Keywords: education, higher education, the Bologna system, the European space, educational activities, modernization, ECTS, information package.